

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Народне пісенне мистецтво”
(Академічний хоровий спів)

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Народне пісенне мистецтво”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 32 с.

Укладач: **Л. О. Ходак** – викладач Миколаївського училища культури

Рецензенти: **В. В. Осадча** – викладач Миколаївського державного педагогічного університету ім. В. О. Сухомлинського
В. Г. Плахотнюк – викладач Миколаївського державного педагогічного університету ім. В. О. Сухомлинського
Л. І. Щотка – викладач Ніжинського училища культури і мистецтв
Я. М. Кренців – викладач Київського обласного училища культури

Відповідальний за випуск: **Т. Ф. Стронько**

Редактор: **Є. Д. Колесник**

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 2. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80. 52-34-82 Факс 52-34-81

E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

“Постановка голосу” – одна з профільюючих дисциплін хорової спеціалізації в навчальних закладах культури та мистецтв по спеціальності “Народна художня творчість”, спеціалізація “Народне пісенне мистецтво (академічний хоровий спів)”.

До курсу “Постановка голосу” входять наступні змістовні модулі

Постановка голосу	ПП-06	Розвиток навиків володіння вокальним диханням	ПФ.Д.07ПП.Н.27.01
		Засвоєння м'якої і твердої атаки звуку	ПФ.Д.07ПП.Н.27.02
		Оволодіння грудним і головним резонаторами та об'єднання їх диханням у процесі співу	ПФ.Д.07ПП.Н.27.03
		Звільнення співочого апарату від затиснення та усунення наявних дефектів звукоутворення	ПФ.Д.07ПП.Н.27.04
		Вивчення вправ розспівування	ПФ.Д.07ПП.Н.27.05
		Робота над розширенням діапазону	ПФ.Д.07ПП.Н.27.06
		Знайомство з характерними прийомами звукоутворення	ПФ.Д.07ПП.Н.27.07
		Виконання прийомів округлого звуку	ПФ.Д.07ПП.Н.27.08
		Робота над дикцією	ПФ.Д.07ПП.Н.27.09

Загальний обсяг годин – 162. З них: індивідуальна форма занять – 112 годин, самостійна робота студента – 50 годин.

Розподіл годин за навчальним планом:

Семестр	Кількість тижнів	Всього годин	Індивід. заняття	Самостійна робота	Семестр. контроль	Примітка
I	17	26	17	9	Контрольн. урок	
II	21	30	21	9	Контрольн. урок	
III	16	24	16	8	Контрольн. урок	
IV	21	29	21	8	Диференц. залік	
V	16	24	16	8	Контрольн. урок	
VI	21	29	21	8	Єкзамен	

Основні завдання курсу

До завдань курсу входять наступні положення:

- засобами вокального мистецтва *здійснювати* естетичне виховання майбутніх керівників хорових колективів, *формувати* у них відчуття прекрасного, уміння *розуміти й цінувати* красу вокального мистецтва та співацької майстерності, розвивати їх художньо-творчі та виконавські здібності;
- *спираючись* на наукові дані про будову та функції голосового апарату, розуміння біофізичних механізмів співацького процесу, стійкі критерії якості співу і співацької майстерності, *розвивати* активний вокальний слух, *виховувати* уявлення про акустично та художньо повноцінне звучання співацького голосу, *формувати й удосконалювати* вокально-технічні та виконавські навички, *домагатись* свідомого володіння голосом;
- *озброювати* майбутніх керівників хорових колективів знаннями основ методики, формування, розвитку та охорони голосу, необхідного для керівництва хором;

- *підготовлювати* майбутніх керівників хорових колективів до самостійного підвищення співацької та вокально-педагогічної майстерності в умовах практичної діяльності, а також до оволодіння виконанням творів народно-пісенного репертуару, який має національні та регіональні особливості.

Основною формою навчальної роботи вокального класу є *індивідуальні заняття*. Їх зміст, методи та прийоми, що використовуються у навчальному процесі, підпорядковуються завданням вокально-технічного і художнього розвитку майбутніх керівників хорових колективів та засвоєння ними основ методики виховання та охорони голосу.

Як показує досвід роботи, індивідуальне заняття у вокальному класі включає:

- *перевірку виконання самостійного завдання;*
- *коротку бесіду з питань теорії та методики вокального навчання;*
- *виконання комплексу вокально-технічних вправ для розвитку співацьких умінь і навичок, розвитку співацького дихання, добору оптимального для кожного студента імпедаансу;*
- *вироблення й удосконалення певної співацької формианти: високої, середньої, низької;*
- *засвоєння спеціальних вокально-технічних прийомів співацької атаки, кантіленного звуковедення, рухливості голосу;*
- *формування фонетичного слуху, артикуляції та дикції тощо.*

Добір тих чи інших вправ слід аргументувати залежно від мети заняття і рівня підготовленості та здібності студента.

Вимоги до проведення занять:

- *виконання* вокалізу на голосну чи з назвою нот, що може бути проміжним етапом між вокально-технічними вправами і художнім твором (включення вокалізу до процесу того чи іншого заняття здійснюється залежно від індивідуальних особливостей студента і вирішується викладачем);
- *вивчення, засвоєння* та спів художніх творів, передбачених індивідуальним планом роботи студента;
- *завдання* для самостійної роботи.

Конкретний зміст та форму кожного заняття визначає викладач, виходячи з загальних завдань курсу та індивідуальних можливостей студента.

На початку навчання у вокальному класі викладач повинен визначити вокальні, музичні, фізіологічні та психологічні особливості кожного студента, стан його голосового апарату. На цій основі він складає прогностичну характеристику розвитку вокальних (тип голосу, тембр, сила, діапазон, вібрато, дихання, дикція), загальномузичних (слух, музична пам'ять, почуття ритму), фізіологічних та психологічних (загальний фізичний розвиток, стан голосового апарату, тип нервової системи, темперамент, уважність, воля, характер, емоційність, цілеспрямованість, сприймання матеріалу тощо) даних студента, а також визначає орієнтовну послідовність здійснення вокального і художнього розвитку майбутнього керівника хорового колективу.

Враховуючи обмежені вокальні можливості студентів та специфіку їх майбутньої роботи (зокрема, величезне навантаження на голосовий апарат), навчальний процес слід орієнтувати на формування у майбутніх керівників хорових колективів вокальної техніки з сильним імпедансом, що забезпечує оптимальне використання вокального потенціалу студента, а також витривалість, надійність і довговічність роботи його голосового апарату.

У процесі навчання бажано використовувати різноманітні методи формування м'язових установок та дій, впливу на тембр шляхом зміни забарвлення голосних, фіксації внутрішніх відчуттів "вокально-тілесної" схеми, вольових стимулів та емоційних станів, слухових впливів, зокрема, особистого показу викладача, враховуючи музично-вокальні здібності та особливості сприйняття студента.

Постійну увагу необхідно приділяти розвитку вокального слуху – специфічного музично-вокального відчуття, яке ґрунтується на взаємодії слухових, м'язових, зорових, тактильних і вібраційних аналізаторів, включає звуковисотний, динамічний, тембровий, ритмічний музичний слух, а також комплекс м'язово-вібраційних відчуттів, що виникають у співака під час фонації – "вокально-тілесну" схему. Розвинений активний вокальний слух – здатність оцінювати, свідомо контролювати і керувати якістю звучання голосу – важлива якість, що особливо необхідна для успішної мабутньої роботи по вихованню голосу.

З метою забезпечення теоретичної підготовки майбутніх керівників хорових колективів та формування у них методичних умінь і навичок викладач повинен роз'яснювати загально-теоретичні положення з наукових позицій, аргументувати вибір, роль і значення співацької установки, прийомів і вправ, розкривати причини виникнення недоліків звукоутворення та шляхи їх усунення. Використовуючи емоційно-образні характеристики деяких прийомів, слід розкривати їх суть з наукових позицій. Проводячи теоретичні бесіди, необхідно знайомити студентів з анатомією і фізіологією голосового апарату, нейрохронічною та міоеластичною теоріями звукоутворення, основними поняттями вокальної теорії та практики, такими як співацька установка, ім-педанс, висока, середня і низька співацька форманта, тверда, м'яка та придихова атака, типи дихання, зони чутливості "вокально-тілесної" схеми, резонаторна система, її роль і механізми дії тощо.

Для майбутнього керівника хорового колективу дуже важливим є набуття навичок співу без супроводу, які студент може здобути головним чином на матеріалі народних пісень. Систематичне вивчення таких творів одночасно сприяє накопиченню у майбутніх керівників хорових колективів репертуару для роботи.

Велике значення для вірного розвитку голосів набуває добір репертуару, який повинен враховувати рівень вокальних та музичних здібностей, стан голосового апарату та специфіку майбутньої діяльності студента. Практика показала, що до навчального репертуару мають входити вокально-технічні вправи, різноманітні вокалізи, українські народні пісні та пісні народів світу, твори композиторів-класиків а також сучасних композиторів.

Вимоги по семестрах

І семестр

У першому семестрі на основі всебічного вивчення індивідуальних вокальних та загальномузичних даних, стану голосового апарату і психологічних особливостей студента здійснюється початковий етап

вокально-технічної роботи, спрямованої на розвиток співацьких уявлень, вокального слуху і вокальних здібностей майбутнього керівника хорового колективу.

Протягом першого семестру навчання студент повинен:

- **одержати** початкові теоретичні відомості про будову голосового апарату та спів як біофізичний процес, а також теоретичні концепції голосоутворення (нейрохронаксічну та міоеластичну);
- **засвоїти** співацьку поставу (положення корпусу, голови, природність і невимушеність м'язів обличчя, шиї, артикуляційного апарату), а також творчу готовність до процесу співу (співацька установка);
- **формувати** фонетичний звук та вокальні уявлення про акустичне повноцінне звучання співацького голосу;
- **засвоїти** компоненти найбільш раціонального співочого дихання (нижньореберного, діафрагматичного), м'яку атаку звука, початкові відчуття співацької опори, фіксацію дихальної установки та на цій основі співацьке звукоутворення на центральній ділянці діапазону;
- **набувати** основних навичок формування голосних та артикуляцій приголосних звуків під час співу на доступній ділянці діапазону;
- **вчитися** контролювати чистоту інтонуювання під час співу;
- **формувати** навички художнього виконання творів.

Самостійно студент повинен відпрацювати такі теми:

- загальні поняття про будову та роботу голосового апарату;
- співоче дихання, типи дихання, робота над тренуванням м'язів дихального апарату;
- атака звуку: тверда, м'яка, придихова;
- самостійна робота над вивченням вокалізу;
- самостійна робота над вивченням вокальних творів.

З першого заняття студенти повинні записувати вправи і методичні вказівки педагога у спеціальному зошиті. У першому семестрі роботу студентів слід обмежити *одним вокалізом, двома творами зі словами і однією народною піснею.*

В кінці семестру проводиться *контрольний урок*, на якому студент виконує *один вокаліз і один твір з текстом.*

II семестр

У другому семестрі продовжується робота над подальшим розвитком свідомих вокальних уявлень, формуванням слуху і співацьких здібностей, а також удосконаленням вокально-технічних умінь і навичок, що сприяють досягненню природного звучання голосу.

У другому семестрі студенти повинні:

- **закріпити** знання правильного співочого положення корпусу і голови;
- **продовжити** роботу на відпрацюванням правильної співочої атаки звуку, при якій звук атакується без «під'їзду»;
- **засвоїти** компоненти найбільш раціонального співочого дихання:
  - а) **вдику** – по середньому типу нижньореберно-діафрагматичному;
  - б) **організацію** миттєвої передзвучової затримки, яка зберігає вдихальну установку голосового апарату, **допомагає** знаходженню співочої опори звуку.
- **практично засвоїти** акустичні ознаки співочих резонаторів;
- **засвоїти** співочу орфоенію, **контролювати** чистоту інтонуювання під час співу.

Виконавські завдання на цьому етапі вокально-технічної роботи обмежуються виявом у музичних фразах змістовних і музичних акцентів. До кінця семестру студент повинен оволодіти (в доступному діапазоні) видами звуковедення legato і non legato. Змістовно і виразно співати вокалізи і найпростіші вокальні твори з текстом.

Самостійно студент відпрацьовує наступні теми:

- **артикуляційний апарат та дикція** під час співу;
- **значення резонаторів, резонатори:** грудний, головний, мікст;

- *самостійна робота над вивченням вокалізу;*
- *самостійна робота над вивченням вокальних творів.*

Протягом навчального семестру студент повинен вивчити: *один вокаліз, два твори з текстом і один твір з текстом.*

III семестр

На основі подальшого розвитку співочих навичок, вказаних у вимогах минулого семестру, починається робота з можливого розширення звуковисотного діапазону студентів (формування перехідних звуків, прикритого звучання високих звуків чоловічих голосів і округлення позиційно високих звуків верхнього регістру жіночих голосів).

Протягом III семестру студент повинен:

- *удосконалювати співацьке дихання та відчуття опори звуку;*
- *формувати навички використання м'якої і твердої атаки звуку;*
- *засвоювати навички кантиленного співу на доступному діапазоні;*
- *удосконалювати фонетичний слух, дикцію та артикуляцію;*
- *домагатися вирівнювання регістрів співацького голосу,*
- *розуміти роль і значення резонаторної системи людини (так званого головного і грудного резонування);*
- *розвивати виконавські навички;*
- *формувати навички співу народних пісень а cappella.*

Самостійна робота передбачає відпрацювання таких тем:

- *гігієна і режим співочого голосу;*
- *робота над тренуванням артикуляційного апарату та чіткою дикцією;*
- *тренування м'язів дихального апарату;*
- *самостійна робота над вивченням вокалізу та вокальних творів.*

Програма III семестру повинна включати: *один вокаліз, два твори з текстом, одну народну пісню а cappella.*

На контрольному уроці студент виконує *один вокальний твір з текстом і одну пісню а cappella.*

IV семестр

Продовжується робота над звукоутворенням на основі координації окремих частин голосового апарату. Особливу увагу треба звернути на організацію співочого дихання, на вирівнювання регістрів.

Протягом IV семестру студент повинен:

- *засвоювати та усвідомлювати зміст основних понять теорії голосоутворення;*
- *удосконалювати володіння співочим диханням і закріплювати почуття опори звуку, навички високої позиції звучання, кантиленного співу в доступному діапазоні;*
- *оволодіти звуковеденням legato, non legato і staccato;*
- *закріпити навички артикуляції і дикції;*
- *контролювати чистоту співочої інтонації, якість звучання голосу;*
- *розвивати вокально-виконавські навички;*
- *формувати навички співу народних пісень а cappella.*

Тематика самостійної роботи студента:

- *розробка вокальних вправ для розпівування співаків;*
- *складання художньо-виконавського плану виконуваних вокальних творів;*
- *тренування м'язів дихального апарату;*
- *тренування артикуляційного апарату.*

Вокально-художній репертуар для студентів другого курсу в деякій мірі ускладнюється (форма, зміст).

Протягом IV семестру студент повинен вивчити: *один вокаліз, два твори з текстом, одну народну пісню а cappella*. У IV семестрі студенти здають диференційний залік, на якому повинні виконати два твори з текстом і одну народну пісню а cappella.

V семестр

У V семестрі здійснюється закріплення та удосконалення вокально-технічних і художніх навичок студентів, подальший розвиток вокального слуху і співацьких уявлень, продовжується робота по веденню методичних записів. Завдання вокального виконавського нюансування диктують необхідність, хоча б на невеликом відрізку діапазону, оволодіти технікою співу форте, піано і філіровкою звуку. В оволодінні технікою поступової зміни динаміки звуку слід іти спочатку від форте до піано. На другому етапі роботи посилення звуку повинно ґрунтуватися на притриманні співоного видиху. Виховання цих навичок повинне відбуватися одночасно з умінням “модулювати” тембром – найважливішим мистецтвом в культурі хорового виконавства.

Ця вокально-технічна робота повинна бути основана на стійкості дихальної підтримки – співоної опорі і вмінні змикати голосові складки з різним ступенем щільності.

Студентам належить засвоїти на вправах на одному звуці і групі звуків різні характери змикання голосових складок, спостерігаючи при цьому їх вплив на зміну тембру: його більшої насиченості при твердом змиканні і “флажолетності” при легкому змиканні.

У виконавському плані слід добиватися різного динамічного, тембрального нюансування і відпрацьовувати навички злитності звуків з виразним поданням слова. Головні програмові вимоги у V семестрі – самостійні вокально-технічні заняття студентів. Педагог повинен надавати допомогу студенту – як організаційну, так і методичну – і добирати вправи, обґрунтовуючи їх послідовність, а також пояснювати вокально-технічні завдання і методику їх виконання. Починаючи з даного семестру повсякденний 10–15-хвилинний спів вправ повинен увійти в професійний режим майбутнього керівника хору.

Самостійна робота студента на V семестр:

- *скласти художньо-виконавський план виконуваних вокальних творів;*
- *скласти план уроку для практичної роботи з постановки голосу;*
- *добрати репертуар для практичної роботи з постановки голосу.*

Протягом V семестру студент повинен пройти: *один вокаліз, три сольних твори (нескладна арія, романс, обробка української народної пісні або твор сучасних композиторів)*.

В кінці семестру рекомендується провести контрольний урок, на якому студенти виконують *нескладну арію і романс*.

VI семестр

VI семестр відіграє вирішальне значення у вокальному розвитку майбутнього керівника хорового колективу, оскільки саме в цей час завершується формування основних вокально-технічних і художніх навичок, вокального слуху, методичних умінь, а також навичок практичної реалізації здобутого комплексу в умовах практичної роботи з навчальним хором.

Протягом даного семестру студенти повинні удосконалювати:

набуті вокально-технічні навички звукоутворення, дихання, артикуляції, рівність звучання голосу на виявленому співацькому діапазоні, динамічній можливості голосу в умовах використання різних типів вокальної техніки. Особливу увагу слід приділяти художньому розвитку студента, свідомому оволодінню вокальним слухом, теоретичними знаннями і методичними вміннями і навичками щодо формування, розвитку, гігієни та охорони співацького голосу.

У VI семестрі самостійно студент повинен виконати:

- *підготовку до практичної роботи з постановки голосу (зі студентами I курсу);*

- *відпрацювати вокальні твори, які виносяться на екзамен із постановки голосу.*

Протягом VI семестру студент повинен пройти *один вокаліз, одну нескладну арію, один романс, одну обробку народної пісні і твір сучасного композитора.*

В кінці VI семестру студенти складають екзамен з предмета “Постановка голосу”. На екзамені студент повинен виконати *одну нескладну арію, один романс, одну обробку народної пісні або твір сучасного композитора.*

Звітність

Згідно навчального плану з навчальної дисципліни “Постановка голосу” передбачено складання диференційного заліку у IV семестрі і екзамену у VI семестрі. Залік проводиться за рахунок часу, відведеного для занять з курсу “Постановка голосу”, викладачем зазначеного курсу та асистентом, призначеним цикловою комісією. Екзамен проводиться за розкладом навчальної частини комісією, до якої входять викладачі постановки голосу.

Вимоги до заліку та екзамену

До програми диференційного заліку (IV семестр) входить виконання художніх вокальних творів за програмою курсу. При цьому оцінюванню підлягає вокально-технічна підготовка студента, рівень володіння своїм голосом, а також ступінь художнього виконання твору.

Підсумковий екзамен у VI семестрі слід проводити з урахуванням усіх вимог за три роки навчання, виходячи з практичних завдань майбутньої роботи студентів. З метою створення більш творчої атмосфери екзамену, його можна проводити як відкритий концерт з екзаменаційного репертуару. Для того щоб поліпшити поточний контроль за вокальним розвитком студентів, за рішенням циклової комісії наприкінці кожного семестру організовується контрольний урок за програмою семестру.

Методичні рекомендації по самостійній роботі студентів над курсом “Постановка голосу”

Самостійна робота студента є досить важливою ланкою в загальній системі підготовки кваліфікованого керівника хору.

Її зміст визначається тими завданнями, які студент отримує в класі.

Домашня самостійна робота студента складається з таких елементів:

- *підбір відомостей* про авторів музики та слів;
- *програвання мелодії* на фортепіано спочатку в повільному темпі (*незалежно від темпу конкретного твору*);
- *виявлення інтонаційно та ритмово складних фраз*;
- *сольфеджування* мелодії твору;
- *знайомство* з літературним текстом з урахуванням особливостей *розспіву* складних слів;
- *об'єднання* мелодійного та літературного тексту;
- *закріплення* заучування напам'ять слів та мелодії твору;
- *вивчення* теоретичних положень із предмету “Постановка голосу”.

Рекомендований репертуар для всіх голосів

Ці твори можуть бути транспоновані у зручній для виконання тональності.

“Уж ты, поле мое” – російська народна пісня. Обробка М. Балакірева.....	(2)*
“Ах ты иоченька” – російська народна пісня. Обробка Ан. Александрова.....	(4)
“Жито мамцю жито” – українська народна пісня. Обробка Б. Лятошинського.....	(3)
“А у лесе, лесе” – білоруська народна пісня. Обробка М. А. Анцева.....	(4)
“Девушка в паре с любимым” – шведська народна пісня. Обробка Г. Хегга.....	(4)
“Пусть паренёк свеж, как маков цвет” – тирольська народна пісня. Обробка Л. Бетховена.....	(4)
Бетховен Л. “Волшебный цветок”.....	(5)
Бетховен Л. “Сурок”.....	(6)
Векерлен Ж. “Приходи, любезная Аминта”.....	(1)

Сопрано

“Ходила младешенька” – російська народна пісня. Обробка М. Римського-Корсакова.....	(19)
“Ой, піду я до млина” – українська народна пісня. Обробка невідомого автора.....	(11)
“Чом, чом не прийшов” – українська народна пісня. Обробка О. Чижко.....	(11)
“Ой, мати, мати” – українська народна пісня. Обробка М. Лисенка.....	(11)
“Что ты ждешь глядишь на дорогу” – російська народна пісня. Обробка невідомого автора.....	(24)
“Зозуля” – якутська народна пісня. Обробка В. Фролова.....	(9)
“Ласточка” – вірменська народна пісня. Обробка А. Долуханяна –	(11)

* Цифри в дужках відповідають нумерації нотної літератури на сторінці 27

“Послала мене мати” – молдавська народна пісня. Обробка С. Златова.....	(11)
“Спи, моя милая” – словацька народна пісня. Обробка В. Неєдлі.....	(8)
“Полька” – фінська народна пісня. Обробка С. Пальмгрена.....	(11)
“Не хочеться грустить мне” – шведська народна пісня. Обробка Г. Хегга.....	(4)
Римский-Корсаков Н. “Тихо вечер догорает”.....	(13)
Римский-Корсаков Н. “Из слез моих много, малютка”.....	(5)
Варламов О. “Перстенёчек золотой”.....	(12)
Яковлев М. “Зимний вечер”.....	(8)
Векерлен К. “Девы, спешите”.....	(8)
Гріє Е. “Дитяча пісенька”.....	(12)
Моцарт В. “Арія Бастьєни з опери “Бастьєни і Бастьєна”.....	(12)
Левіна З. “Візьму дерев'яшку”.....	(30)
Яхін Р. “Волны, волны”.....	(16)

Меццо-сопрано

“Ой, заграйте, музики” – українська народна пісня. Обробка Г. Майбороди.....	(111)
“Про Добрыню” – російська народна пісня. Обробка Римського-Корсакова.....	(17)
“Сеяли девушки яровой хмель” – російська народна пісня. Обробка Л. Лядова.....	(18)
“Перепілонька” – білоруська народна пісня. Обробка А. Туренкова –	(9)
“Бувайте здорові” – білоруська народна пісня. Обробка І. Любан.....	(9)
“Коліскова” – естонська народна пісня. Обробка Е. Кашпа.....	(4)
“Что же ты не шел” – словацька народна пісня. Обробка В. Неєдлі.....	(4)
“Я ждала весь день” – негритянська народна пісня. Обробка З. Левіної.....	(38)
Варламов В. “Горные вершины”.....	(86)
Глінка М. “Не щибечи, соловейку”.....	(20)
Тансєв С. “Коліскова”.....	(87)

Яхін Р. "Твої глаза"	(16)
Яхін Р. "Найдем свою звезду"	(16)

Тенор

"Под зеленою липою" – англійська народна пісня. Обробка Х. Меллера	(11)
"Белое облачко" – болгарська народна пісня. Обробка Л. Лілінова	(11)
"Край родимый" – норвезька народна пісня. Обробка Х. Меллера	(11)
"Однозвучно гремит колокольчик" – російська народна пісня. Обробка В. Соколова	(10)
"Сни, моя милая" – словацька народна пісня. Обробка В. Неслії	(8)
Бородін О. "Арабська пісня"	(65)
Глінка М. "Я люблю", – ты мне твердила"	(20)
Мусоргський М. "Вечірня пісня"	(12)
Глінка М. "Милочка"	(20)
Мендельсон Ф. "На крильях чудної пісні"	(12)
Мендельсон Ф. "Привет"	(12)
Скарлатті А. "Уж солнце сверкает"	(21)
Тонелья А. "Красотка, прощай"	(13)
Левіна З. "Сосна"	(30)
Яхін Р. "Тебя желанней нет"	(16)

Бас – баритон

"Эй, ухнем" – бурлацька російська пісня. Обробка невідомого автора	(4)
"Добрый мельник" – литовська народна пісня. Обробка В. Шийуліна	(22)
"Пісня мандрівника" – норвезька народна пісня. Обробка Ю. Об'єдова	(4)
"Тихо, тихо течет Неман" – литовська народна пісня. Обробка М. Петраускаса	(4)
"Синичку ветер убаюкал" – естонська народна пісня. Обробка Л. Таутса	(4)

Гурільов О. "Улетела пташечка"	(2)
Обухов О. "Калитка"	(18)
Фомін-Соколовський М. пісня Акуїдіни з опери "Мельник-колдун"	(115)
Бетховен Л. "Дух бардоо"	(5)
Гайди Й. "Будь, краса моя, смелей"	(13)
Гріс Е. "Старая песня"	(23)
Шуберт Ф. "Морская тишь"	(85)
Блантер М. "Как служил солдат"	(9)
Левіна З. "Стрелочник"	(30)
Яхін Р. "Последняя песня"	(16)
Терентьев Б. "Узелки"	(95)

II РОЗДІЛ Сопрано

"Пряха" – російська народна пісня. Обробка С. Погребова	(10)
"Цвети, цвети цветики" – російська народна пісня. Обробка М. Коваля	(24)
"Ой, співаночки мої" – українська народна пісня. Обробка С. Людкевича	(26)
"Гей, Іване" – українська народна пісня. Обробка Д. Задора	(26)
"Ой, джигуне, джигуне" – українська народна пісня. Обробка М. Лисенка	(66)
"Дудочка" – литовська народна пісня. Обробка М. Ракова	(12)
"Весна" – неаполітанська народна пісня. Обробка В. Мельо	(11)
Аляб'єв О. "Что поешь, краса-девица"	(25)
Варламов О. "Горные вершины"	(27)
Глінка М. "Грузинская песня"	(20)
Гурільов О. "Право, маменьке скажу"	(82)
Гурільов О. "Грусть девушки"	(77)
Даргомижський О. "Лихорадушка"	(28)
Даргомижський О. "Никогда"	(28)
Іпполітов-Іванов М. "Желтенькая птичка"	(12)
Римський-Корсаков М. "О чем в тиши ночей"	(29)

Чайковський П. "Мой садик".....	(12)
Бетховен Л. "Прощание Молли".....	(5)
Монюшко С. "Пряха".....	(84)
Шуман Р. "Летним утром".....	(13)
Шнісаков Ю. "Осінь".....	(19)
Ешпай А. "Песня об иве".....	(31)

Мецо-сопрано

"Ой, летіла зозуленька" – українська народна пісня. Обробка Б. Турули.....	(3)
"Ой, ходила дівчина березком" – українська народна пісня. Обробка М. Лисенка.....	(111)
"Что, ты жадно глядишь на дорогу" – російська народна пісня. Обробка невідомого автора.....	(10)
"Уж как по мосту-мосточку" – російська народна пісня.....	(13)
"Утро наступает" – польська народна пісня. Обробка Іваннікова.....	(11)
Балакірев М. "Догорает румяный закат".....	(108)
Римський-Корсаков М. "Пісня Зюлейки".....	(13)
Векерлен Ж. "Амінта".....	(14)
Гріг Е. "Лесная песня".....	(23)
Легран М. "Буду ждать тебя".....	(109)
Зів М. "А черемуха цвела".....	(95)
Левіна З. "Горные вершины".....	(30)
Сл. Б. Рацера і В. Константинова, муз. А.Петрова. "Вальс Воспоминания" із муз. комедії "Мы хотим танцевать".....	(113)
Сл. О. Фокіної, музика О. Хромускіна "Что же теперь" из кинофильма "Желаю удачи".....	(113)

Тенор

"Ой, йшов козак з Дону" – українська народна пісня. Обробка О. Чишко.....	(33)
"У зори-то, у зореньки" – російська народна пісня. Обробка Н. Немировського.....	(10)
"Прощай, радость" – російська народна пісня. Обробка К. Каратигіна.....	(10)

"Чопсурі" – грузинська народна пісня. Обробка К. Аракішвілі.....	(4)
Аляб'єв О. "Вечерний звон".....	(25)
Аляб'єв О. "Прощание с соловьем".....	(25)
Аляб'єв О. "Зимняя дорога".....	(25)
Балакірев М. "Баркарола".....	(34)
Варламов О. "Ненаглядная".....	(13)
Глінка М. "Ах, ты, душечка".....	(20)
Гріг Е. "К Родине".....	(35)
Коваллі Ф. "О любовь, ты дар прекрасный".....	(13)
Шуман Р. "Я утро в саду встречаю".....	(36)
Моисієв П. "О, свирель".....	(13)
Шнісаков Ю. "Разлука".....	(89)
Шостакович Д. "Любит не любит".....	(13)
Яхін Р. "Моя звезда".....	(16)

Бас – баритон

"Ермак" – російська народна пісня. Обробка І. Льїна.....	(24)
"Горы, горы вы мои" – словацька народна пісня. Обробка В. Штепана.....	(38)
"Если сердце бьется радостно" – негрятянська народна пісня. Обробка Л. Брауна.....	(38)
"Щегленок" – італійська народна пісня.....	(38)
Аляб'єв О. "Два ворона".....	(25)
Гурільов О. "Песня ямщика".....	(82)
Даргомижський О. "Я Вас любил".....	(39)
Кюї Ц. "Царскосельская статуя".....	(40)
Колмановський Е. "Весной сорок пятого года".....	(41)
Мураделі В. "Солдатские сны".....	(41)
Пахмутова О. "Мелодия".....	(95)
Пономаренко Г. "Де живут солов'ї".....	(42)
Тихонов А. "Затуманились очи синие".....	(95)
Шостакович Д. "Дженні".....	(32)

ІІІ РОЗДІЛ

Сопрано

“Зачем тебя я, милый мой, узнала” – російська народна пісня. Обробка невідомого автора.....	(10)
Аляб'єв О. “И я выйду на крылечко”.....	(12)
Варламов О. “Ты не пой, душа-девица”.....	(12)
Глінка М. “Зацветет черемуха”.....	(20)
Глінка М. “Жаворонок”.....	(20)
Гречанинов В. “Пролісок”.....	(75)
Гулак-Артемовський С. Пісня Одарки з опери “Запорожець за Дунаєм”.....	(115)
Гурільов О. “Домик-крошечка” –.....	(82)
Даргомижський О. – пісня Ольги з опери “Русалка”.....	(115)
Лисенко М. “Чого вода каламутна”.....	(12)
Вебер К. Пісня Ундіни з опери “Оберон”.....	(12)
Векерлен Ж. “Споєм про те, как любит Жан”.....	(14)
Моцарт В. Речитатив і вступна арія Сусанни з опери “Весілля Фігаро”, “Наступаєт мгноєвєне”.....	(115)
Тольдора Б. “Коліскова”.....	(32)
Шишаков Ю. “Зима”.....	(89)
Шишаков Ю. “Нам только раз”.....	(89)
Шишаков Ю. “Скорбь”.....	(89)
Яхін Р. “Не улєтай, соловей”.....	(16)
Мілютін Ю., сл. Е. Помєцїкова і Н. Рожкова. Арія Наташї з оперети “Бєспокойное счастье”.....	(114)
Дунаєєвський І., сл. В. Масса і М. Червінського. Арієзо Тонї з оперетти “Бєлая акація”.....	(114)
Ваєнер В. “Арієзо Ельзи” з опери “Лєєнгрін”.....	(114)
Бабєєв А., сл. Вл. Харїтонова “Звєздный вальс”.....	(114)
Гєндєль Г. Ф., рос. текст Н. Райського. “Пєсня о Сусаннє” з ораторії “Сусанна”.....	(115)
Бєллїні В. “Арія Ельвіри” з опери “Пуритани”.....	(115)
Сметана Б. “Арія Мажєнки” з опери “Проданная невеста”.....	(115)
Магомаєєв М. “Пієня Нєргїз” з опери “Нєргїз”.....	(115)

Мєццо-сопрано

“Гуляла я в садочке” – російська народна пісня. Обробка Кондратьєєва.....	(70)
“Помню, я ещє молодущкой бьыла” – російська народна пісня. Обробка І. Мартїнова.....	(24)
“Светик мариора” – молдавська народна пісня. Обробка Б. Вїлїчка.....	(1)
“Колїскова” – італїйська народна пісня. Обробка З. Левїної.....	(38)
“Очи как тост” – англїйська народна пісня.....	(47)
Бородїн О. “Морская царевна” –.....	(65)
Булахов П. “И нет в мире очей”.....	(48)
Булахов П. “Молчали листья, звезды рдели”.....	(48)
Варламов О. “Я люблю смотреть в ясну ноченьку”.....	(45)
Варламов О. “Напоминание”.....	(46)
Гурїльов О. “Вам не понятъ моеї печали”.....	(82)
Даргомижський О. “Я все ещє его люблю”.....	(39)
Даргомижський О. “Колїскова”.....	(28)
Мусоргський М. – пієня Шїнкарки з опери “Борис Годунов” Рїмський-Корсаков М. “Зюлейка”.....	(13)
Соколов В. “Так и рвется душа”.....	(93)
Бєтховєн Л. Пієня Клерхєн “Грємят барабаны” з музики до трагєдії “Егмонт”.....	(5)
Гуаставїно К. “Находка”.....	(96)
Гуаставїно К. “Очарование”.....	(96)
Шопєн Ф. “Лїтовська пієня”.....	(49)
Молчанок К. Романс Жєньки з опери “А зорї здєсь тихїє” Шварц О. “Ручей”.....	(50)
Мусоргський М. “Пєсня Марфы” з опери “Хованїцїна”.....	(112)
Варламов О., сл. Г. Цїганова. “Красный сарафан”.....	(112)
Балакїрєєв М., сл. А. Кольцова. “Обойми, поцелуй”.....	(112)
Даргомижський О., сл. А. Кольцова. “Не скажєу нїкому”.....	(112)
Даргомижський О., сл. М. Лєрмонтова. “Мнє грустно”.....	(112)
Чайковський П., сл. Л. Мєє. “Нет, только тот, кто знал”.....	(112)
Чайковський П., сл. Я. Полонського. “Пєсьнь цыганки”.....	(112)
Чайковський П., сл. Я. Полонського. “Нам звєзды кроткїє сияли”.....	(112)
Рїмський-Корсаков П., сл. А. Майкова. “О чем в тиши ночей”.....	(112)

Іполітов-Іванов М., сл. В.Боткіна. "Романцо"	(112)
Рахманінов С., сл. А. Плещеева. "Сон"	(112)
Джордані Т. "О, милый мой"	(112)
Тост Ф., сл. Дж. Чезаріо. "Серенада"	(112)
Крем'ї О., сл. С.В'свегера. "Когда умирает любовь"	(112)
"Тихо так, тихо" – стар. вальс, сл. і муз. невідомого автора	(112)

Тенор

"Ах ты, душечка" – російська народна пісня. Обробка Н. Іванова	(10)
"Липа вековая" – російська народна пісня. Обробка В. Волкова	(53)
"На тім боці, на толоці" – українська народна пісня. Обробка В. Кошіпінського	(3)
"Танець" – неаполітанська народна пісня	(11)
Булахов П. "Колокольчики мои"	(48)
Варламов О. "Жарко в небе солнце летнее"	(13)
Глінка П. "Северная звезда"	(78)
Гурільов О. "Отвернитесь, не смотрите"	(77)
Даргомижський О. "Что сделать с ней"	(55)
Лисенко М. Пісня Петра з опери "Наталка-Полтавка"	
Рубінштейн С. "Певец"	(94)
Чайковський П. "Осень"	(8)
Чайковський П. Пісня Брусилу "Купался бобер" з музики до казки О. Островського "Снегурочка"	(114)
Чайковський П. "Хотел бы в единое слово"	(79)
Джордані Т. "О милый мой"	(8)
Кьєрульף Х. "С добрым утром"	(91)
Мансамльватон Ес. "Чевре"	(92)
Шуман Р. "Осень"	(8)
Блантер М. "Перед дальней дорогой"	(67)
Долуханян О. "Ой ты, розь"	(56)
Свиридов Г. "Сани"	(58)
Хренніков Т. "Как соловей о розе"	(59)
Шамо І. "Мечта моя"	(107)
Шишаков Ю. "Любовь"	(89)
Шульгін Л. "Вспомни обо мне"	(60)
Яхін Р. "В минуты трудные"	(16)

Бас – баритон

"Ребе та стогне Дніпр широкий" – українська народна пісня. Обробка В. Косенка	(64)
"Дивлюсь я на небо" – українська народна пісня. Обробка В. Заремби	(64)
"Вечір на дворі" – українська народна пісня. Обробка К. Скорохода	(4)
"Чия ж то хатина" – українська народна пісня. Обробка Г. Майбороли	(64)
"О Вермельнд прекрасній" – голандська народна пісня. Обробка Г. Хегга	(38)
"Звездочки" – іспанська народна пісня. Обробка Д. Шостаковича	(38)
Бородін О. "Разлюбила красна девица"	(65)
Бородін О. "Спесь"	(65)
Булахов П. "Степь одна кругом глухая"	(48)
Глінка М. "Только узнал я тебя"	(20)
Даргомижський О. "Мельник"	(39)
Даргомижський О. "Титулярный советник"	(39)
Чайковський П. Пісня Томського з опери "Пікова дама"	(114)
Бетховен Л. "Песня о блохе"	(5)
Лей Ф. "Какая странная судьба"	(109)
Баснер В. "На безымянной высоте"	(68)
Майборода П. "Розстилися тумани"	(102)
Майборода П. "Любовь"	(104)
Мокроусов Б. "Заветный камень"	(103)
Молчанов К. "Солдаты идут"	(104)
Прицкер Д. "Белокрылые чайки"	(71)
Шварц Л. "Уж как пал туман"	(70)
Ешпай А. "О тебе"	(73)

Вокалізи та вправи

1. *Ф. Абт.* Школа співу, вибрані вправи для голосу з фортепіано. М.: Музика, 1985.
2. *І. А. Відінська.* Вокалізи для співака-початківця. – К.: Музична Україна, 1971.
3. *І. А. Відінська.* Вокалізи для високого голосу. – К.: Мистецтво, 1969.
4. *І. А. Відінська.* Вокалізи для середнього голосу. – К.: Музична Україна, 1989.
5. *І. А. Відінська.* Вокалізи для низького голосу. – К.: Мистецтво, 1960.
6. *О. Вороній, Р. Вороніна.* 30 вокалізів на основі народних пісень. – К.: Музична Україна, 1991.
7. *М. Гарсія.* Школа співу. – М.: Музгіз, 1956.
8. *М. І. Глінка.* Вправи для вдосконалення голосу, методичні пояснення до них та вокалізи-сольфеджіо. – М.: Музгіз, 1951.
9. *Г. Зейдлер.* Искусство пения: 40 мелодий, расположенных по возрастанию сложности, в 4-х част. – М.: Музыка, 1987.
10. *М. І. Єгоричева.* 50 вправ для співака-любителя. – К.: Мистецтво, 1961.
11. *Д. Кошконе.* 50 вправ для середнього та високого голосів. М.: Музгіз, 1956.
12. *Д. Кошконе.* 40 вправ для баса та баритона. – М.: Музика, 1964.
13. *В. Лютген.* Ежедневные упражнения: 20 маленьких вокализов. – М.: Музыка, 1964.
14. *Г. Панофка.* Мистецтво співу. – М.: Музика, 1968.
15. *Павлюченко С.* Вокально-артикуляційні вправи і етюди. – М.: Музика, 1968.
16. Збірник вправ для техніки легких жіночих голосів. Випуск II. – К., 1961.
17. *М. Єгоричева.* Вправи для розвитку вокальної техніки. – К.: Музична Україна, 1977.

Збірники і потна література рекомендованих потних творів

1. Вокально-педагогічний репертуар. Романси і пісні для баритона супроводі фортепіано. Укл. О. Далєцький. – М.: Музика, 1982.
2. Репертуар початкуючого співака. Для низьких чоловічих голосів. Укл. О. Далєцький. – М.: Музика, 1971.
3. Педагогічний репертуар вокаліста. Українські народні пісні. Укл. Н. Макарова. – К., 1968.
4. Хрестоматія для співів. Народні пісні. Для середніх і низьких голосів. I–II курси музичних училищ. Укл. К. Тихонова і К. Фортунатова. – М.: Музика, 1971.
5. *Л. Бетховен.* Пісні. Зошит I. Тт. 1–3. – М.: Музика, 1967–70.
6. *Л. Бетховен.* Пісні для дітей та юнацтва. – М.: Музика, 1979.
7. З репертуару М. Литвиненко-Вольг'ємут. Укл. Л. Ржецька. – К., 1969.
8. Педагогічний репертуар початкуючого співака. Тенор. / Укл. І. Віленська. – К., 1969.
9. Пісні з репертуару Ірми Яунзем. – М.: Музика, 1975.
10. “Калинка”. Російські народні пісні для високого голосу у супроводі фортепіано. / Укл. Н. Іванов. – М.: Музика, 1974.
11. Хрестоматія для співу. Народні пісні для високого голосу, I–2-й курси музичних училищ. / Укл. К. Тихонова і К. Фортунатова. – М.: Музика, 1979.
12. Хрестоматія для співу. Пісні, романси, арії. I–2-й курси відділень акторів музичної комедії театральних інститутів. Пісні, романси, арії. / Укл. П. Портнягін і Е. Вознесенська. – М.: Музика, 1973.
13. Хрестоматія для співу. Вокально-педагогічний репертуар для тенора. / Укл. А. Кильчевська. – М.: Музика, 1972.
14. *Векерлеи Ж.* Пасторалі: Романси і пісні 18 ст. – М.: Музика, 1982.
15. *Римський-Корсаков М.* Вибрані романси. – М.: Музика, 1983.
16. *Р. Яхтін.* Романси і пісні. – М.: Музика, 1972.
17. Вокально-педагогічний репертуар. Для тенора у супроводі фортепіано. / Укл. О. Далєцький. – М.: Музика, 1978.
18. Вокально-педагогічний репертуар. Народні пісні. Укл. О. Далєцький. – М.: Музика, 1983.
19. *М. Римський-Корсаков.* 100 російських народних пісень. – М.: Музика, 1977.
20. *М. Глінка.* Романси і пісні. Томи 1,2. – М.: Музика, 1978–79.
21. Арії і романси з репертуару Б. Джильї. Укл. І. Назаренко. – М.: Музика, 1973.

22. З репертуару Б. Гмирі. / Укл. Г. Шеффер. – К.: Муз. Україна, 1972.
23. *Е. Гріє*. Романси і пісні. Том I. – М.: Музика, 1979.
24. Російські народні пісні. / Обробка М. Ковалю. – М.: Музика, 1977.
25. *Аляб'єв О.* Романси і пісні. Том I. / Укл. Б. Доброхотов. – М.: Музика, 1976.
26. З репертуару Діани Петриненко. / Укл. З. Ліхтман. – К., 1972.
27. *О. Варламов*. Романси і пісні. Том 4. – М.: Музика, 1976.
28. *О. Даргомижський*. Романси і пісні. – М.: Музика, 1970.
29. *Римський-Корсаков*. Вибрані романси для високого голосу. – М.: Музика, 1979.
30. *З. Левіна*. Романси. – М.: Музика, 1977.
31. *А. Ешпай*. Пісні для голосу. – М.: Радянський композитор, 1982.
32. Пісні з репертуару О. Доліво. – М.: Музика, 1973.
33. Репертуар Білишника. Укл. Л. Ржецька. – К., 1975.
34. Хрестоматія для співів. Арії, романси і пісні для тенора. 3–4 курси музичних училищ. Укл. О. Далецький. – М.: Музика, 1976.
35. *Е. Гріє*. Вибрані романси і пісні. – М.: Музика, 1976.
36. Хрестоматія для співів.
37. Збірник “Якутские песни в обработке Д. Салинан-Владимирова”. – М.: Радянський композитор, 1984.
38. Хрестоматія для співів. Народні пісні. Укл. К. Тихонова і К. Фортунатова. – М.: Музика, 1977.
39. *О. Даргомижський*. Вибрані романси і пісні. – М.: Музика, 1981.
40. Вокально-педагогічний репертуар. Дуети і тріо радянських композиторів. Репертуар початкуючого співака. – М.: Музика, 1981.
41. Збірник “Где же вы теперь, друзья-однополчане”. Укл. А. Тищенко. – М.: Радянський композитор, 1978.
42. Пісні на вірші С. Красивова. – М.: Радянський композитор, 1980.
43. Вибрані пісні. – М.: Радянський композитор, 1980.
44. Хрестоматія для співів. Народні пісні. 3–4 курси музичних училищ. Для високого голосу. – М.: Музика, 1981.
45. *О. Варламов* “Репертуар початкуючого співака”. Пісні і романси. – М.: Музика, 1977.
46. *О. Варламов*. Вибрані пісні і романси. Редактор М. Стемпівська. – М.: Музика, 1984.
47. Вокально-педагогічний репертуар. Репертуар початкуючого співака. Пісні і романси, арії зарубіжних композиторів. Укл. Г. Аден. – М.: Музика, 1973.

48. *П. Булахов*. Пісні і романси. – М.: Музика, 1977.
49. *Ф. Шопен*. Литовська пісня. – М.: Музика, 1980.
50. *Л. Шварц*. Романси. Укл. К. Тихонова – М.: Радянський композитор, 1975.
51. *А. Ешпай*. Пісні для голосу. – М.: Радянський композитор, 1982.
52. *А. Ешпай*. Пісні у супроводі фортепіано. – М.: Радянський композитор, 1973.
53. *А. Флярковський*. Російські народні пісні для голосу з фортепіано в обробці В. Волкова. – М.: Музика, 1975.
54. Хрестоматія вокально-педагогічного репертуару для тенора. 1–2 курси музичних училищ. Укл. А. Кільчевська. – М.: Музика, 1972.
55. *О. Даргомижський*. Вибрані романси і пісні. – М.: Музика, 1980.
56. *А. Долуханян*. Зібрання творів під загальною редакцією М. Іорданського. – М.: Радянський композитор, 1971–1974.
57. *В. Макаров*. Пісні і хори. Для голосу і хору у супроводі фортепіано. – М.: Радянський композитор, 1978.
58. *Г. Свиридов*. Романси і пісні для голосу у супроводі фортепіано. – М.: Музика, 1981.
59. *Т. Хренников*. Пісні для голосу, ансамблю, хору у супроводі фортепіано. – М.: Музика, 1982.
60. Збірник. Романси радянських композиторів. Для високого голосу. – М., 1971.
61. *І. Шамо*. Збірник. Пісні-лауреати. У супроводі фортепіано. / Укл. Л. Ситковецька. – М.: Музика, 1973.
62. *І. Шамо*. Пісні для співу соло, ансамблю у супроводі фортепіано. / Під ред. П. Майбороди. – К.: Музична Україна, 1975.
63. Російські народні пісні для голосу. – М.: Музика, 1981.
64. Українські народні пісні з репертуару А. Мокренка. – К.: Музична Україна, 1980.
65. О. Бородин. Романси і пісні. Для голосу у супроводі фортепіано. – М.: Музика, 1981.
66. З репертуару З. Христинич. / Укл. К. Радченко. – К.: Музична Україна, 1975.
67. *М. Блантер*. Пісні для голосу хору. – М.: Музика, 1978.
68. *В. Баснер*. Збірник. Пісні наших днів. / Укл. О. Агафонов. – М.: Музика, 1981.
69. *Л. Бакалов*. Пісні для голосу хору у супроводі фортепіано. – М.: Радянський композитор, 1970.
70. Репертуар початкуючого співака. Пісні і романси для мецо-сопрано. / Укл. О. Далецький. – М.: Музика, 1976.

71. *Д. Прицкер*. Вибрані пісні. – Л.: Радянський композитор, 1980.
72. Співає В. Трошин. Пісні для голосу у супроводі фортепіано. – М.: Музика, 1960.
73. *А. Ешпай*. Пісні для співу соло і хору. – М.: Радянський композитор, 1973.
74. *А. Ешпай*. Пісні для голосу і хору. – М.: Радянський композитор, 1973.
75. *О. Гречанинов*. Вибрані романси російських композиторів. Для високого голосу у супроводі фортепіано. – М.: Радянський композитор, 1980.
76. Пісні і романси з репертуару Г. Каревої. Для голосу у супроводі фортепіано. Укл. В. Жаров і Є. Павлова. – М.: Музика, 1980.
77. *О. Гурільов*. Вибрані романси. Для голосу з фортепіано. – М.: Музика, 1973.
78. “Мандрівка в світ музики”. Вип. 5. – К.: Муз. Україна, 1968–1973.
79. *П. І. Чайковський*. “Хотел бы в единое слово”. – Для тенора у супроводі фортепіано. – М.: Музика, 1979.
80. *С. Прокоф'єв*. Вокальні твори у 2-х томах. – М.: Музика, 1975.
81. “Тобі, Арміє”. Пісні для голосу і хору у супроводі фортепіано. Укл. В. Сорокін. – Л.-М.: Радянський композитор, 1978.
82. *О. Гурільов*. Романси і пісні. Для голосу у супроводі фортепіано у 2-х томах. – М.: Музика, 1982–1983.
83. *Ф. Мендельсон*. Вибрані пісні. Для голосу з фортепіано. У 2-х томах. Укл. Г. Орендліхер. – М.: Музика, 1965–1966.
84. *С. Монюшко*. Вокальна бібліотека художньої самодіяльності. – М.: Музика, 1960.
85. *Ф. Шуберт*. Вибрані пісні. Для голосу з фортепіано у 6 томах. / Під редакцією Ю. Хохлова. – М.: Музика, 1975–1979.
86. *О. Варламов*. Вибрані романси і пісні. – М.: Музика, 1980.
87. Арії, романси і пісні з репертуару М. Максакової. – М.: Музика, 1987.
88. *М. Блантер*. Пісні для голосу хору у супроводі фортепіано. Редактор-укладач Ю. Челкаускас. – М.: Радянський композитор, 1978.
89. *Ю. Шишаков*. Збірник Вокальні твори на вірші японських поетів. – М.: Радянський композитор, 1984.
90. Збірник пісень на вірші Л. Ошаніна. – М.: Молода гвардія, 1964.
91. *Х. Кьсрульф*. Вибрані пісні. / Укл. А. Єрохін. – М.: Музика, 1982.
92. Збірник. Вокальні твори іспанських композиторів. Укл. А. Єрохін. – М.: Музика, 1981.
93. Збірник “Сторона моя, сторона”. Пісні і романси російських композиторів. / Укл. Ю. Якушев. – М.: Музика, 1975.

94. *А. Губітштейн*. Вибрані романси для голосу з фортепіано. – М.: Музика, 1966.
95. Збірник. “Ты говоришь мне о любви”. – М.: Радянський композитор, 1984.
96. *Гуаставіно К.* Пісні і романси. – М.: Музика, 1962.
97. *А. Пірогов*. Арії, романси, пісні. / Укл. В. Подельська. – М.: Музика, 1969.
98. Російські пісні. Для баса у супроводі фортепіано. Укл. В. Стулов. – М.: Музика, 1972.
99. *Захаров В.* Пісні. М.: Радянський композитор, 1960.
100. *Кочуров*. Пісні для середнього голосу з фортепіано. – М.: Радянський композитор, 1966.
101. Збірник “Хвилі дніпровські”. Пісні і романси українських композиторів з фортепіано. – К.: Музична Україна, 1967.
102. *Г. Майборода*. Пісні для голосу і хору. – М.: Радянський композитор, 1975.
103. *Б. Мокроусов*. Пісні для голосу. – М.: Радянський композитор, 1975.
104. Збірник “Боевые спутники мои”. Пісні для співу соло, ансамбля, хору. – Воениздат. – М., 1976.
105. *В. Мураделі* “Пісні для голосу і хору”. Укл. А. Тищенко. – М.: Радянський композитор, 1978.
106. *С. Туліков*. Пісні для голосу або хору з фортепіано. – М.: Музика, 1964.
107. *І. Шамо*. “Мріє моя”. Для високого голосу. – М.: Радянський композитор, 1960.
108. *Балакїрев М.* Романси і пісні. – М.: Музика, 1957.
109. Пісні французських композиторів. – М.: Музика, 1980.
110. Збірник “Співає Франція”. – М.: Музика, 1973.
111. З репертуару Л. Руденко. – К., 1974.
112. Збірник “Арии, романсы и песни из репертуара Н. Обуховой”. / Укл. Ю. Обухов. – М., 1975.
113. Збірник “Романса свежее дыхание”. – Л.: Советский композитор, 1986.
114. Збірник “Хрестоматія для пения”. Пісні, романси, арії. – М., 1978.
115. “Хрестоматія вокального педагогічного репертуару” для сопрано, ч. I. – М., 1969.

Рекомендована методична література

1. *Босадуров В.* Вокальне виховання дітей. – М., 1968.
2. *Барсов Ю.* Вокально – виконавські і педагогічні принципи М. І. Глінки. – Л., 1968.
3. *Винні Ф.* Практические советы обучающимся пению. – Л., 1968 Питання вокальної педагогіки / Збірник статей під редакцією проф. Л. Дмитрієва. Випуск 5. – М., 1976. Випуск 6. – М., 1981.
4. *Єгоров А.* Фізіологія співу і профілактика захворювання голосу співака – Л., 1958.
5. *Морозов В.* Вокальний слух і голос. – Л., 1965.
6. *Павліцева О.* Методика постановки голосу. Короткий посібник для хормейстерів і вчителів співів. – М. Л., 1964.
7. *Рождественська В.* Вправи для розвитку жіночих голосів. // Питання вокальної педагогіки. Вип.2. – М., Музика, 1964.
8. *Фейсін М.* Індивідуальність учня та мистецтво педагога. – М., 1968.
9. *Юдін С.* Формування голосу співака. – М., 1962.
10. *Дюм Д.* Розвиток та охорона співацького голосу – К., Музична Україна, 1988.
11. *Зданович А.* Питання вокальної методики. – М., Музгіз, 1965.
12. *Мошабені А.* Методика навчання сольному співу. – М., Просвіта, 1987.
13. *Микшица М.* Практичні основи вокального мистецтва. – К., Музична Україна, 1985.
14. *Назаренко І.* Мистецтво співу. – М., Музика, 1968.